

Posudek disertační práce

Marie Tošnerová, Raně novověké narativní prameny k dějinám českých měst, Katedra pomocných věd historických a archivního studia FF UK 2012, 515 s.

Předkládaná disertační práce Mgr. Marie Tošnerové vychází z jejího dlouholetého badatelského zájmu o vyprávěcí prameny raně novověkých Čech, jenž je navíc umocněn autorčiným působením v Oddělení pro studium a soupis rukopisů Masarykova ústavu a Archivu akademie věd ČR (tomu odpovídá i zvolený metodický přístup autorky ke zpracování tématu, u něhož jednoznačně převládá hledisko historicko-kodikologické). Obsáhlá práce věnovaná raně novověkým kronikám českých měst je založena na komentované výběrové evidenci tohoto typu pramene a jeho důkladné analýze. Již z obsahu práce je zřejmá autorčina znalost problematiky týkající se městské historiografie.

Práce je velmi přehledně rozvržena do pěti kapitol. V úvodní kapitole, nazvané Práce s narativními prameny městské provenience v minulosti a dnes, podává autorka ucelený pohled na městskou historiografii od jejích počátků až do současnosti, přičemž velkou pozornost věnuje zvláště ediční činnosti v uplynulém dvacetiletí, celkový pohled na domácí městskou historiografii neopomíjí zařadit do širšího celoevropského kontextu. V následující kapitole se zabývá nikterak jednoduchou problematikou typologie raně novověkých městských historických spisů, jež doznaly ve sledovaném období výrazné proměny nejen z hlediska kvantitativního, ale i kvalitativního. Základní problém, v němž spočívá komplikovanost jejich klasifikace, spatřuje v nejednotnosti stylu raně novověkých narativních pramenů, kdy většina z nich je smíšeného charakteru a jejich zařazení do konkrétní jasně vymezené skupiny není a ani nemůže být jednoznačné. Otázce vzniku a vývoje městské historiografie v Čechách je věnována třetí kapitola. Autorka v ní podává výstižnou charakteristiku širších souvislostí vzniku kronik v prostředí českých měst v období po husitských válkách, až do období pobělohorského, kdy události tohoto období výrazně poznamenaly rozvoj městské historiografie.

Hlavní část práce představují kapitoly čtvrtá a pátá, v nichž se zaměřuje na otázky týkající se dochování předmětných pramenů, věnuje pozornost jazykovému hledisku, všímá si společenského postavení a vzdělání autorů sledovaných typů písemných pramenů, pocházejících z širokého spektra měšťanské společnosti, v němž si nacházeli místo hlavně lidé spojení s městskou správou a intelektuálové. Důraz klade na metodické vymezení přístupu jednotlivců k uvedenému typu pramene, poukazuje na fenomén rodových kronikářských záznamů. Nevyhýbá se ani otázkám souvisejícím se čtenářským okruhem kronik, kdy potenciální dobové čtenáře kronik spatřuje přirozeně v městském prostředí, z něhož pocházeli i vlastní autoři. Kromě toho se autorka věnuje i otázkám recepce kronik a dalším tématům s problematikou raně novověké městské historiografie souvisejících. V důsledku to znamená, že kvalifikovaně postihla tzv. sekundární život rukopisů, což patří k jednomu z nejtěžších badatelských úkolů. Zároveň se jí podařilo určit postavení tohoto typu literárního žánru v rámci ostatních narativních pramenů rukopisné, ale i tištěné historické produkce, a to v souvislosti se sledováním různých pracovních postupů tvůrců textů (zda měla jejich práce koncepční charakter, jaké využívali informační zdroje). Díky tomu se M. Tošnerové podařilo odhalit zázemí řady textů v konkrétních tištěných titulech dobové historické literatury, opomenuta nezůstala ani role tištěného zpravodajství či dalších literárních rukopisů a v neposlední řadě písemností městských archivů, zvláště

tehdy, byl-li vznik textu vázán na společenskou objednávku. Obzvlášť zajímavá je v rámci první části práce pasáž, v níž se autorka zamýšlí nad dobovou měšťanskou mentalitou, jak je reflektována v textech městských kronik (myšlenkový svět měšťanů, odraz každodenního života ve městě, ale i ohlasy dobových společensko-politických událostí zachycených v kronikách, vypovídající o vnímání světa i nejbližšího prostředí ze strany autorů).

Na základě zevrubného zhodnocení různých typů historiografických textů, jejich dobového i současného chápání, vycházejíc ze znalosti domácí i zahraniční literatury a opírajíc se především o vlastní detailní analýzu jednotlivých pramenů, postupovala autorka při výběru kronik, resp. kronikářských záznamů městské provenience, jimž se detailně věnovala v dalším textu. Prvořadým kritériem výběru byla existence nejstaršího kronikářského díla pro určitou lokalitu v období předbělohorském. Do tohoto výběru (řazeného alfabetycký podle jednotlivých lokalit) se tak dostalo 24 českých měst. Při pozorném prostudování jejich seznamu vyvstává zajímavý obraz. Kromě Prahy jsou patrné dvě skupiny měst, a sice města středních a severozápadních Čech, kde je doložena (na základě výzkumů k dějinám vzdělanosti) mimořádně vysoká kvalita latinského školství pro období předbělohorské a jazykově německá města z pohraničních oblastí, výrazně ovlivněná vysokou kvalitním místním školstvím luteránským. V této souvislosti je tedy zcela logické, že jako ideové zázemí vzniku zkoumaného typu kodikologického pramene zdůrazňuje autorka v první řadě roli humanismu a jeho reflexi v oblasti školství, nepomíjí však ani vlivy nábožensko-politické, odkrývá i přímé ideové a inspirační zdroje vzniku kronikářských textů (např. formu společenské, resp. politické objednávky vykazují mnohé literární texty přibližující historii měst či významné aktuální události).

Jednotlivé údaje ke každému z měst mají pravidelnou strukturu, obsahující informace týkající se kulturně společenského prostředí města, následují biografické údaje o autorech kronik, základní charakteristika díla, způsob dochování a dostupnost v edicích a literatuře. Text je doplněn bohatou obrazovou dokumentací. Na závěr je připojen obsáhlý soupis městských vyprávěcích pramenů z období předbělohorského, seznam pramenů a literatury. Vhodné by bylo doplnění rejstříků (především osobního a místního), které by usnadnily orientaci v takto obsáhlé a informačně bohaté práci.

Předkládaná práce, jejíž součástí je výše uvedená zevrubná evidence dochovaných pramenů v jednotlivých archivech a knihovnách, dokládá autorčinu výbornou znalost problematiky. Jedná se o zcela původní práci založenou na důkladném výzkumu originálních pramenů, u nichž měla doktorandka pouze v ojedinělých případech k dispozici jejich dílčí zpracování ve starší literatuře. Lze předpokládat, že práce se stane nepochybně jednou z hlavních pomůcek pro odbornou i poučenou laickou veřejnost a jako taková představuje první krok na cestě ke komplexní evidenci tohoto typu písemného materiálu a bezesporu se stane příkladem pro zpracování i dalších typů rukopisů literárních textů.

Závěr: práci doporučuji k obhajobě.

doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc.
Katedra PVH AS FF UK

V Praze dne 5. listopadu 2012